

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

5374

1879

059

S-26

2010

Տ Ա Ր Ե Ր Ք

Ե Կ Ե Ղ Ե Ց Ա Կ Ա Ն

ՏՈՄԱՐԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ

աշխատասիրեաց

Տ . Յ . Վ . Մ .

ՅԱՀԱԿԵՅԱՑ ԿԵՐԱՆՈՅԻՆ Ս . ՍՈՒՂԳԻԿԵԱՅ

»«

ՎԵՆԵՏԻԿ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԻԹԱՐԵԱՆՑ

1879

059

Տ-26

Ըր Գ. Մ. Զոհրեթ Գ. Մանգուշեան

Ըստ Գրքանոց
1877

Ե Կ Ե Ղ Ե Յ Ա Կ Ա Ն
Տ Ո Մ Ա Ր Ա Գ Ի Տ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

9421

059

2-26

ս

Printed in Turkey

ՏԱՐԵՐՔ

Ե Կ Ե Ղ Ե Յ Ա Կ Ա Ն

ՏՈՄԱՐԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵԱՅ

Տ. Յ. Վ. Մ.

ՅԱՆԱԿԵՐՏԱՅ ԿԴԵՐԱՆՈՅԻՆ Ա. ՍՈՒՂԳԻԿԵԱՅ.

Վ Ե Ն Ե Տ Ի Կ

Ի Տ Պ Ա Ր Ա Ն Ի Մ Ի Թ Ա Ր Ե Ա Ն Ց

1879

1007

39

Գ

Յ Ա Ռ Ա Զ Ա Բ Ա Ն

Որչափ որ այս Եկեղեցական Տոնարացի-
տուքեան տարերքը առեղի կղերի կուսաց հա-
մար յօրինեցիք, ապաշն իբր կարևորու-
քեանք եայելով՝ կը կոչիրենք զայն շորոր ազ-
գիս քանանայից. որովհետև այս գիտութեան
միջոցաւ կը յոռանք որ շատ մը ծռռ գարս-
փարներ շտկուին, և գուցէ օր մ'ազ Գրիգո-
րեան տունարը առնաւարակ մեր հայ-կար-
դիկէ հասարակութեան մէջ բարձր ընդունե-
լուքի մը գտնայ: Եղև իսկ աշխարհական
անձանց ևս օգտակար է ատոր ուսումը. փաստ
զի փոխանակ գերի բլրաբն իրենց ձեռքը ու-
նեցած տունարին, զայն մանաւանդ ստորով
կ'ընեն իրենց, և հասկնալով անար կը հետևին
նչ կոյր զկոչրայն:

Յուսարոյ ոչրեմն սր մե ի այս դոզնարեայ
աշխատորիւնը համօրեկն ազգայնոց շահաշէտ
կրեայ ըլլալ, փախաքեցանք ՚ի յոյս ընծայել
զայն: Երանի բե կարենար ծառայել մատու-
նիկս ՚ի պայծառորիւն Սրբոյ Եկեղեցոյ, ՚ի
փրկութիւն հոգոց և ՚ի փառս Աստուծոյ:

Տ Ա Ր Ե Ր Ք

Ե Կ Ե Ղ Ե Յ Ա Կ Ա Ն

Տ Ո Մ Ա Ր Ա Գ Ի Տ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն

Ն Ա Խ Ա Գ Ի Տ Ե Լ Ի Ք

Սահման Եկեղեցական Տոմարագիտութեան,
իւր կարեորութիւնը և բաժանումը:

Եկեղեցական Տոմարագիտութիւնը, ինչ-
պէս իւր անունէն յայտնի կը տեսնուի,
տոմարին գիտութիւնը կը սորվեցնէ, որով
իւրաքանչիւր որ կրնայ Սուրբ Եկեղեցոյ
տօներուն ճիշտ ժամանակը և օրը գտնալ
առանց պէտք ունենալու օրացուցի կամ
տօնացուցի գիմելու:

Շատ հարկաւոր է կղերիկոսաց այս գի-
տութիւնը. որովհետեւ եկեղեցական մը
լաւ տեղեակ ըլլալու է ոչ միայն հաւատոյ
փարզապետութեանց և կրօնական հրա-
հանգաց՝ շրթներ քանակային զգոշացիկ գի-
տութեան, և օրենս խնդրեցեն ՚ի բերանոյ
նորս (Մաղաք. Բ, 7), այլ նաև պէտք է որ
նոյն ինքն Եկեղեցոյ տօնախմբութեանց

քաջ հմտութիւն ունենայ, որոնց մէջ գլխաւորն և հանդիսաւորագոյնն է Զատիկը. քահանայքն ղեւտացիք... կ'ըսէ Սատուած, պահանջեն զպահպանութիւնս իս (Եղեկ. ԽԴ, 15, 16): Ուստի նաև Եւրոպիոյ համալսարանաց և կղերանոցաց մէջ այս գիտութիւնը մասնաւոր ճիւղ մը կը կաղմէ. ուրով իւր կարեւորութիւնը յայտ յանդիման կ'երևնայ:

Տոմարագիտութեան վրայօք մեր բոլոր դրուցելիքը երկու գլխոյ մէջ կը պարունակուի. առաջինը Զատիկական տօնին ուրոյմանը վրայ կը ճառէ, իսկ երկրորդը Յուլիոսեան տոմարին նորոգութեանը վրայ: Յետոյ նաև քանի մը Յաւելուածոց մէջ այլ և այլ իրաց մանրամասն բացատրութիւնը պիտոր դնենք ՚ի գիւրութիւն ընթերցողաց:

20

ԳԼՈՒԽ Ա.

ՋԱՏԿԱԿԱՆ ՏՕՆԻՆ ՈՐՈՇՈՒՄԸ

Անչարժ և շարժական տօնք Եկեղեցոյ. Զատի տօնախմբութեան օրը ըստ Մովսիսական օրինաց և ըստ վճռոյ Ս. Ժողովոյն Եփիսոյ. հանգստանք Զատիկական տօնի:

Սուրբ Եկեղեցոյ տօնախմբութիւնները երկուքի կը բաժնուին, այսինքն անչարժ և շարժական տօներու: Առաջիններուն թիւէն են Քրիստոսի Ծնունդը՝ Տնօրէնութիւնն և Յայտնութիւնը, Տեառնընդառաջը, Սրբոյ Կուսին Աւետումը՝ Ծնունդը՝ Ընծայումը՝ Անարատ Յղութիւնը և այլն. որոնք ամէն տարի մի և նոյն ամսոց թուականներուն կը հանդիպին: Իսկ շարժականներուն ամէնքն ալ Զատիկին հետ կապուած ըլլալով, և Զատիկ տօնն ալ միշտ նոյն կիրակի օրուան չիյնալով, անոր համար անզաղար փոփոխութեան ենթակայ են. այսպէս են Բուն Բարեկենդանը, Դադկազարդը, Նոր կիրակին, Համբարձումը, Հոգեգալուստը,

1*

ամենասուրբ Երրորդութեան տօնը և այլն¹.
 Հետեւաբար ճշգրիտ գաղափար մը ունե-
 նալու է՝ թէ երբ ըստ կանոնաց Եկեղեցւոյ
 պէտք է կատարել Չատիկական մեծահան-
 դէս տօնախմբութիւնը:

Հրեայք ըստ աստուածային օրինադրու-
 թեան՝ կը տօնէին և կը տօնեն մինչև ցայսօր
 Չատիկը կամ Պասեքը դարնանային գիշե-
 րահաւասարէն ետքը եկող լուսնոյ լրման օ-
 րը, որն որ իրենց սրբազան տարւոյն առաջին
 ամսոյն այսինքն՝ Միսանին չորեքտասանե-
 րորդ օրն է². յառաջնով անսևակն, կը ըսէ
 Աստուած, 'ի տասն և 'ի յոթ ամսոյն 'ի մէջ
 կրեկորեացն Չատիկ Տեսնեմ (ՂԼ. տախ. ԻԳ, 5).
 Կարձեալ կը խօսի Աստուած Մովսեսի,
 ասա և արասցեն որդիքն Խարայկի զՉատիկն
 'ի ժամանակի իշրում. 'ի չորեքտասաներոր-
 րում առաջ ամսոյն առաջնոյ, արասցեն զայն
 ընդ երեկ (Թիւք. Թ. 2. 5). ուրիշ տեղ
 մ'ալ կը կարդանք՝ յամսևակն առաջնով, 'ի
 չորեքտասաներորդում առաջ ամսևակն՝ Չա-
 տիկ Տեսնեմ (Անդ. ԻԸ. 16): Ուստի նաև
 Փոքր Ասիոյ Եկեղեցիք Հրէից հետեւելով
 Քրիստոսի թուականին երկրորդ Գարուն
 մէջ Չատիկը մարտի լուսնին լրման կամ
 չորեքտասաներորդ օրը կը տօնէին. անոր
 համար Չորեքտասաներորդեայք ըսուեցան:
 Այս հերձուածողաց մոլորութիւնը քննե-

1 Տես Յաւելուած Ա. Յոսիպ անտրի և լորժական Կո-
 շից ըստ հին և նոր դոկտրայ:

2 Տես Յաւել. Բ. Հրէից սրբազան դոկտրայն ամսները:

լով Միկիոյ Ա տիեզերական սինէոդոսը՝
 դատաւարտեց զայն յամին 525, և միան-
 գամայն որոշեց որ Չատիկական տօնը պի-
 տոր խմբուէր բոլոր քրիստոնէսայ ազգաց
 մէջ ըստ անյողոզող սովորութեան Հռով-
 մէական Եկեղեցւոյ՝ դարնանային գիշերա-
 հաւասարէն ետքը եկող լուսնոյ լրման
 յաջորդ կիրակի օրը¹: Գարձեալ Միկիոյ
 Ս. Հարք որոշեցին որ դարնանային գիշե-
 րահաւասարը պիտոր սկսէր մարտի 20ին
 կէս գիշերուն, որ է ըսել մարտի 21երորդ
 օրուան սկիզբը: Այս ըսածներնէս յայտնի
 կը տեսնուի որ Չատիկը գտնալու համար
 երեք աստեղաբաշխական թուականաց
 պէտք է դիմել, որք են. առաջին՝ արևա-
 դարձական կամ արեգակնային տարին, քա-
 ղաքային տարին ուղղելու և դարնանային
 գիշերահաւասարը ճիշտ ժամանակին սկը-
 սելու համար. երկրորդ՝ յունոյ զոզդերա-
 ցական շրջանը կամ յունական ամիսը, ո-
 րով կը գիտցուի մարտի ամսոյն լուսնին
 լրումը. երրորդ՝ շաքարը կամ եօրնակը,
 որուն միջոցաւ կիրակի օրը դիւրաւ կը
 գտնուի:

1 Իժմազգաբար Միկիոյ ժողովոյն այս վճիռը կոր-
 տուած ըլլալով մինչև մեր ատենը Հասած չէ. սակայն
 դիտենք 'ի պատմութենէ այսպիսի կանոնադրութեան մը
 սահմանուած ըլլալը:

ՅՕԻՈՒԱԾ Ա.

ՆԻԿԻՌՑ ՍԻՆԵՀՈՂՈՍԻՆ ՈՐՈՇՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԵԳԱԿ-
ՆԱՅԻՆ ՏԱՐԻՈՑՆ ՎՐԱՅ

Յուշիտս Կեսարին ձևօք եղած տումարին եւ-
րոգութիւնը. Նիկիոյ ժողովը զայն կ'ընդ-
ունի:

Արեգակնային տարւոյն նկատմամբ՝ Նի-
կիոյ սուրբ Ժողովը՝ Յուլիոս Կեսարին նո-
րոգմանը հետեւեցաւ: Այս երեւելի հռով-
մայեցի Գիկտատորը Քրիստոսէ 47 տարի
առաջ Եգիպտոսի Աղեքսանդրիայէն Սո-
սիզենէս անուամբ անուանի աստղաբաշխը
'ի Հռովմ կանչելով անոր ձեռօքը տումարը
կարգադրել տուած էր. այս կարգադրու-
թիւնը Յուշիտսուս կամ Յուշիսուս նորոգումն
անուանուեցաւ: Ինչպէս իւրաքանչիւր որ
զիտէ՝ արեգակնային տարւոյն շրջանը 365
օր և 6 ժամէն քանի մը վայրկեան պակաս
կը տւէ. և որովհետև Յուլիոս Կեսարէն
առաջ տարին միայն 365 օրէ կը բաղկա-
նար, անոր համար չորս տարուան միջոցին
մէջ քաղաքային տարին արեգակնայինէն
օր մը ետ կը մնար: Սոյնպիսի անպատե-

հուժեան դարման տարաւ Յուլիոս վճռե-
լով որ՝ չորս տարին մէյմը փետրուար ա-
միսը օր մը աւելի ունենայ, այսինքն փո-
խանակ 28ի՝ ունենայ 29 օր. որով տարին
ալ 366 օրէ պիտոր բաղկանայ. այն տար-
ւան նահանջ անուէնը կու տանք մենք: Սա-
կայն դարձեալ՝ ըստ աստեղաբաշխական
հաշուի՝ արեգակնային շրջանը ճիշդ 365 օր
և 6 ժամ չըլլալով, չորս տարուան մէջ այն
վեց ժամերը վրայէ վրայ գալով օր մը
ամբողջ չէին կրնար կաղմել: Այս բանս
որչափ որ ալ իմացաւ Սոսիզենէս, սա-
կայն թողուց որ իւր յաջորդները շտկեն
զայն: Հռովմայ Քահանայապետի մը պի-
տոր իյնար այս գլխաւոր կէտը կարգա-
դրելու պատիւը, ինչպէս յետոյ պիտոր
տեսնանք:

ՅՕԴՈՒԱԾ Բ

ՆԻԿԻՈՅ ԺՈՂՈՎՈՅ ԼՈՒՍՆԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԻՆ ՆԿԱՏ-
ՄԱՄԲ ԸՐԱԾ ՈՐՈՇՈՒՄԸ

Շրջան Մետոնի՝ ոսկեգիր և վերայիր. սկիզբն
Մետոնեան շրջանին:

Լուսնական ամսոյն գալով սուրբ Ժո-
ղովք վճռեց որ Մետոնեան լուսնոյ շրջանը
պիտոր գործածուէր: Մետոն Աթենացի
աստղաբաշխ մըն էր Քրիստոսէ 433 տարի
առաջ. իւր ազգին մէջ տարին երկոտա-
սան լուսնական ամիսներէ կը բազկանար.
ուսկից կը հետեւէր որ գարնանային դիշե-
րահաւասարը ամեն տարի 11 օր ետ կը
մնար. որովհետեւ լուսնոյ ամսական շրջա-
նը կատարուելով 29 օրուան և 12 ժա-
մուան մէջ (բուն՝ 29 օրուան, 12 ժամուան,
44 վայրկենի և 3 մանրերկրորդի մէջ),
տասուերկու լուսնական ամիս կ'ընէ 354
օր (բուն՝ 354 օր, 8 ժամ, 48 վայրկեան և
36 մանրերկրորդ), այսինքն արեգակնային
տարիէն 11 օրուան չափ պակաս (ճիշտ՝ 10
օր, 21 ժամ, 0 վայրկեան և 14 մանրեր-
կրորդ). արդ երեք տարուան մէջ այն 11

օրը վրայէ վրայ գալով 33 օր կ'ընեն. ուս-
տի և Յոյնք ամեն երրորդ տարուան վերջը
Առկեաց ամիս մը կը գնէին, որն որ 30 օր
ունէր. բայց դարձեալ երեք տարուան մի-
ջոցին մէջ երեք օր կը մնար, և որոնք 30
տարուան մէջ 30 օր կը կազմէին. հետեւա-
բար իւրաքանչիւր 30երորդ տարին Առե-
լեաց ամսէն զատ չորեքասասներորդ ամիս
մ'ալ աւելցնել հարկ կ'ըլլար ՚ի վախճան
տարւոյն: Այս ամեն խառնաշփոթ հաշիւ-
ները պարզեց Մետոն՝ երբ ոլիմբիական
խաղերուն մէջ իւր հռչակաւոր զիւտը ՚ի
լոյս ընծայեց. ըստ իրեն՝ այն երեքասաս-
ներորդ կամ Առկեաց ամիսը իւր հնարած
իննետասնամուտ լուսնական շրջանին մի
միայն երրորդ՝ վեցերորդ՝ իններորդ՝ մե-
տասներորդ՝ չորեքասասներորդ և իննե-
տասներորդ ամսոց վերջը դրուելու է,
որպէս զի քսաներորդ տարին այսինքն Մե-
տոնեան շրջանին առաջին տարին լուսնա-
կան ամիսը քաղաքային տարւոյն հետ հա-
մաձայն ըլլայ. որովհետեւ 19 քաղաքային
տարի հաւասար է 253 լուսնական ամսոց,
այսպէս

$$\text{ամբ } 19 \times 12 \text{ լուսնական ամսով} = 228 \\ \text{լուսնական ամսոց:}$$

Բայց ամեն տարի ունի ևս
օր 11, որք 19 տարուան մէջ = 209 օր, և
որոնք լուսնական ամսոյ վրայ բաժա-
նեալ՝

$$209 : 30 = 6 \frac{29}{30}. \text{ ուստի հետեւաբար}$$

228 լուսնոյ ամիս + 6 ամիս, + 29 օր (կամ մէկ լուսնական ամիս) = 255 լուսնի ամսոց:

Յոյնք այնպէս ուրախացան այս նորահնար գիւտին վրայ որ՝ որոշեցին իւրաքանչիւր տարեգլխին հրապարակաւ Աթենասայ տաճարին վրայ ոսկեղէն տառերով դրոշմել տալու Մետոնեան շրջանին տարին, և արծաթէ տախտակի մը վրայ նաև ոսկի գրերով նշանակել տալով զայն՝ Հրոսովմ ճամբեցին. այս է որ ոսկեգիր՝ ոսկերիւ կամ ինկնտասներակ կը կոչուի, և կը ցուցնէ թէ աստ և այժմ լուսնոյ 19 տարուան շրջանին որ տարւոյն մէջ կը գտնուինք:

Արդ ՚ի սկզբան առաջին ամի Մետոնեան շրջանին, լուսնական ամսուն սկսիլը քաղաքային տարւոյն սկզբան կամ յունուարի Աին հետ բոլորովին համաձայն կը գտնուի. բայց ՚ի դլուի երկրորդ տարւոյն՝ որովհետև լուսինը արդէն 11 օրէ ՚ի վեր ծնած է, լուսնական տարին արեգակնայինէն 11 օր նուազ ըլլալուն համար՝ հետևաբար լուսինը մետասան օրուան պիտոր ըլլայ. նմանապէս երրորդ տարւոյն յունուարի Աին՝ 22 օրուան պիտոր ըլլայ, և չորրորդ տարուան սկիզբը՝ 55 օրուան. այն ժամանակը 30 օրով ինչու որ 30 օր լուսնական ամիս մը կ'ընէ՝ մնացորդը պահելու է և գործողութիւնն այ առաջ տանելու է: Այս ամեն տարիներուն վրայ գրուած թիւը

վերադիւր կ'ըսուի, որով կը հասկընանք այս ինչ տարւոյն յունուարի Աին լուսինը քանի օր ունենայր:

Ատողաբաշխք Մետոնեան շրջանին ըսկիզբը Քրիստոսի թուականէն 1 տարի առաջ գրած են, որովհետև այն տարին յունուարի Աին նոր լուսին ծնած էր: Ուստի տարւոյ մը թուականին վրայ 1 աւելցնելով և յետոյ 19ի վրայ բաժնելով՝ դիւրաւ ոսկեգիրը կը գտնուի. բաժանման քաներորդը լուսնոյ շրջանին քանի անգամ կատարուած ըլլալը կը ցուցնէ, և մնացորդը նոյն ինքն նոր շրջանին տարին կամ ոսկեգիրը կը յայտնէ. եթէ 0 ելլայ մնացորդը՝ այն ատեն ըսել է որ լուսնոյ շրջանին 19երորդ տարւոյն մէջն ենք:

1607

Իսկ վերադիւր գտնալու համար ոսկեգիրէն 1 պահսեցնելու և մնացածը 11ով բազմապատկելու է. յետոյ արտադրեալէն հանելու է սրջաի 30 որ իր մէջը կը պարունակուի, և մնացորդը վերադիւրն է, որն որ միշտ այբուբենի տառերով կը գրուի:

Ըսածնիս օրինակով մը բացատրենք: Կ'ուզենք գիտնալ թէ 1879 տարւոյս ոսկեգիրը որն է. ասոր համար 1 աւելցնենք սոյն տարւան թուականին վրայ և կ'ըլլայ 1880. Հիմայ 19ի վրայ բաժնենք 1880ը և կը տեսնանք որ քաներորդն է 98, իսկ մնացորդը 18. որ է ըսել թէ մինչև ցամա 1879 Մետոնեան լուսնոյ շրջանը 98 անգամ լրացեր է, և այժմ՝ 99երորդ շրջանին

18երորդ տարւան մէջն ենք. ուստի այն տարւան ոսկեգիրն է 18, Այս վերջին թուոյն ձեռօրը կրնանք դիւրաւ գտնալ վերադիրը յաջորդ կերպով. $18-1=17 \times 11=187-50=137-50=127-50=97-50=67-50=37-50=7$. ուրեմն 1879 տարւան վերադիրն է (ւ) Ե: Աւելի յտակու-թեան համար հոս կը գնենք Մետոնեան լուանոյ շրջանին տախտակը, ուր ոսկեգիրը և վերադիրը իրենց կարգը պահած են:

Ոսկեգիր Ա.Գ	Վերադիր Ա.Գ	Սկիւզն Մետոնեան շրջանէ	Ստորագրութիւն Ս.Գ
1	(ԻԹ)=0	Ա.Գ	4862
2	ժա	1 ն. ք. Գրբխտտա	4863
3	ԻԲ	1 Ի Թուակ. Գրբխ.	4864
4	(Լ)Գ	2	4865
5	ժԳ	3	4866
6	ԻԵ	4	4867
7	(Լ)Զ	5	4868
8	ժԵ	6	4869
9	ԻԸ	7	4870
10	(Լ)Թ	8	4871
11	Ի	9	4872
12	(Լ)ա	10	4873
13	ժԸ	11	4874
14	ԻԿ	12	4875
15	(Լ)Դ	13	4876
16	ժԿ	14	4877
17	(Լ)Է	15	4878
18	ԻՂ	16	4879
19	(Լ)Ը	17	4880
		18	4880

ՅՕԴՈՒԱԾ Գ

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ ԳՏՆԱԼՈՒ ԵՒ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ԿԵՐՊ

Կիրակագիր. շրջան արեգակեային. կիրակագրին տառերուն համաձայնութիւնը տարեկան զիսց հետ ըստ Մշտնէնեաւոր Տոմարին:

Շարաթը որոշելու և կիրակի օրը գտնալու համար կիրակագիրը գրուած է. ա. սիկայ այբուբենի առաջին եօթն գրերէն կը բաղկանայ՝ որք են Ա, Բ, Գ, Դ, Ե, Զ, Է, որոնք կը ցուցնեն թէ այս ինչ տարուան մէջ կիրակի օրերը ամսոց որ թուականներուն կը համապատասխանեն. Հասարակ տարիները մէկ կիրակագիր մը միայն ունին. իսկ նահանջ տարիները երկու հատ, որոնց առաջինը մինչև ցվերջ փետրուարի կը գործածուի, և միւսը մարտի սկիզբէն մինչև ցՅԱ դեկտեմբերի:

Աստղաբաշխը արեւուն 28 տարւան են. թագրեալ շրջանին մրայ յարմարցուցած են կիրակագիրները, այնպէս որ ամեն 28 տարի նոյները դարձեալ կուգան: Կիրակագիրները մեծէն փոքր առաջ կ'երթան՝ վերէն սկսելով: Տես Հետեւեալ արեգակնաշին շրջանին աղիւսակը.

նազանութիւն մը մտաւ հին և նոր տոմար-
ներուն մէջ. Յուլիոսեան տոմարին կիրա-
կազիրը անփոփոխ մնացին, իսկ Գրիգորեան
տոմարինները ամէն հարիւր տարի
փոխուելու հարկաւորութիւն եղաւ:

Եթէ ուղենանք գիտնալ թէ այս ինչ
տարին արեգակնային շրջանին որ տարւոյն
կը համապատասխանէ, պէտք է տարուան
թուականին վրայ 9 աւելցնել (որովհետև
ըստ աստղաբաշխից այս շրջանը Քրիստո-
սէ 9 տարի առաջ կը սկսի), և ետքը 28ի
վրայ բաժնել ամբողջը. բաժանման քանե-
րորդը արեգակնային շրջանին քանի ան-
գամ կատարուած ըլլալը կը ցուցնէ, իսկ
մնացորդը նոր շրջանին տարին կը յայտնէ.
զոր օրինակ 1879+9=1888, զոր 28ի վը-
րայ բաժնելով՝ քաներորդն է 67 և մնա-
ցորդը 12. ուստի ըսել է որ՝ 1879 տար-
ւան մէջ 67 անգամ արեգակնային շրջանը
լրացեր, և այժմ 68երորդ նոր շրջանին 12
տարւոյն մէջն ենք. եթէ մնացորդը 0 եւ-
լայ՝ այն ատեն յայտնի է որ արևուն շըր-
ջանին 28երորդ տարւոյն մէջը կը գըտ-
նուինք: Արդ, արեգակնային շրջանին տա-
րին գտնալէն ետև՝ ամենազիւրին բան է
կիրակագիրը գտնալը. մինչև ցամա 1582
փաղառութեամբ՝ արեգակնային շրջանին
առաջին տարւոյն կիրակագիրն էր 52,
երկրորդինը 5, և այլն. իսկ 1585էն մին-
չև մեր օրերը և մերմէ վերջն ալ հին և
նոր տոմարներուն մէջ կիրակագիրները

մէկմէկէ տարբեր ըլլալու սկսան. մինչ-
դեռ Յուլիոսեան տոմարը առաջուան սը-
խալ կարգը կը շարունակէ, Գրիգորեա-
նը իւրաքանչիւր հարիւրամեայ կամ երկ-
հարիւրամեայ միջոցին մէջ կիրակագիր-
ները կը փոխէ: Ի հաստատութիւն այս
ամէն ըսածներնու՝ թո՛ղ ընթերցողը աչք
մը նետէ վերը դուրս աղիւսակին վրայ:

Հիմայ ենթադրենք որ կիրակագիրը գը-
տանք. բայց ասոր միջոցաւ ինչպէս կա-
րելի է գիտնալ տարւոյն ինչ օրով սկսիլը:

Նախ և առաջ գիտնալու է որ Մշտնջե-
նաւոր Տոմարին ամէն տարիները Աով կը
սկսին, թէ՛ հասարակ ըլլան և թէ՛ նահանջ¹.
սակայն իւրաքանչիւր տարւոյ կիրակագի-
րը տարբեր է. ուստի երբ տարւոյ մը կիրա-
կագիրը

- Ա. ըլլայ՝ տարին հասարակ է,
և տարեգլուին ալ կիրակի.
- Ա.է. ըլլայ՝ տարին նահանջ է,
և տարեգլուին ալ կիրակի.
- Բ. ըլլայ՝ տարին հասարակ է,
և տարեգլուին ալ շաբաթ.
- Բ.Ա. ըլլայ՝ տարին նահանջ է,
և տարեգլուին ալ շաբաթ.
- Գ. ըլլայ՝ տարին հասարակ է,
և տարեգլուին ալ ուրբաթ.
- Գ.Բ. ըլլայ՝ տարին նահանջ է,
և տարեգլուին ալ ուրբաթ.
- Դ. ըլլայ՝ տարին հասարակ է,
և տարեգլուին ալ հինգշաբթի.
- Դ.Գ. ըլլայ՝ տարին նահանջ է,
և տարեգլուին ալ հինգշաբթի.

1 Տես Յաւելուած Գ. Մշտնջենաւոր Տոմար:

- Ե ԸԼԱՅ՝ տարին հասարակ է,
և տարեգլուխն ալ շորեքշաբթի.
- Ե՛Դ ԸԼԱՅ՝ տարին նահանջ է,
և տարեգլուխն ալ շորեքշաբթի.
- Զ ԸԼԱՅ՝ տարին հասարակ է,
և տարեգլուխն ալ երեքշաբթի.
- ԶԵ ԸԼԱՅ՝ տարին նահանջ է,
և տարեգլուխն ալ երեքշաբթի.
- Է ԸԼԱՅ՝ տարին հասարակ է,
և տարեգլուխն ալ երկուշաբթի.
- ԷԶ ԸԼԱՅ՝ տարին նահանջ է,
և տարեգլուխն ալ երկուշաբթի:

Դարձեալ Մշտնջենաւոր Տոմարին օգնութեամբը կրնանք զիւրաւ զիտնալ թէ այս ինչ տարուան մէջ անշարժ տօները որ օրուան եկան կամ պիտոր զան:

ՅՕԴՈՒԱԾ Դ

ԶԱՏԻԿԸ ԳՏՆԱԼՈՒՆ ԵՂԱՆԱԿ

Որոշիչ եւանանչ կամ հաւատարակ տարիև՝ և կիրակագիրք. գոնայ ոսկեգիրք և վերադիրք. օրիկակ. երբ ամենեկն մօտ և երբ ամենեկն հեռու Զատիկ կրնայ հանդիպիլ:

Գանք հիմայ Զատիկական տօնախմբութիւնը գտնալու կերպին. ասոր համար պէտք է նախ զիտնալ որ այս ինչ տարին նահանջ է թէ ոչ, և ինչ կիրակագիր ունի: Ուստի տարւոյն թուականին վրայ Ծ աւելցնելով՝ 28ի վրայ բաժնենք. մնացորդը պիտոր ցուցնէ մեզի թէ արեգակնային շրջանին որ տարւոյն մէջն ենք, որով կը հասկնանք տարւոյն նահանջ կամ հասարակ ըլլալը¹. յետոյ վերը գրուած արե-

¹ Ուրիշ միջոցով մ'ալ կը գտնուի այս ինչ տարուան նահանջ կամ հասարակ ըլլալը, այսինքն տարւոյ թուականին վերջի երկու թիւերը կի զօայ բաժնելով. երբ որ բաժանումը ամբողջ և կատարեալ ըլլայ՝ այն ատեն տարին նահանջ է, ինչպէս 1812, 1860 և 1880 տարիները. ապա թէ ոչ հասարակ են, ինչպէս 1817, 1859 և 1879 տարիները: Այս միայն զիտնալու է որ այն դարագլուխ-

գականային չըջանին աղիւստիին մէջ փընտուենք թէ այն տարուան կիրակագիրը ըստ նոր տոմարին ո՞րն է. որով տարեգլխին ի՞նչ օրով սկսիլը դիւրաւ կ'իմանանք: Իսկ սակեզիրը գտնալու համար տարւոյն թուականին վրայ λ աւելցնենք և λ 9ի վրայ բաժնենք. մնացորդը օսկեզիրն է. ասոր միջոցաւը փնտուենք վերագիրը Մետոնեան լուսնոյ չըջանին տախտակին մէջ. վերագիրը՝ որն որ յունուարի Աին գեկտեմբերի լուսնոյն քանի օրուան ըլլալը կը ցուցընէ՝ մեզի պիտոր ծառայէ մարտի 21էն ետքը եկող լուսնին լրումը գտնալու, որուն յաջորդ կիրակին Զատիկ է ըստ Նիկիոյ ժողովոյն վճռոյն: Բայց որովհետեւ լուսնական ամիսը 29 օր և 12 ալ ժամ ունի՝ հաշուոյ պարզութեան համար աստղաբաշխք սովոր են յունուարէն սկսելով լուսնին մէյմը 30 և մէյմը 29 օր տեողութիւն տալ, որն որ վերջապէս նոյն բանին կու գայ: Ուստի գեկտեմբերի լուսնը 29 օր ունենալով՝ պէտք է վերագրին վրայ աւելցնել քանի օր որ պէտք է գեկտեմբերի լուսնի վերջը գտնալու համար. ետքը հետզհետէ փնտուելու ենք յունուար՝ փետրուար և մարտ ամսոց լուսնինները. իսկ մարտի լուսնին ծնունդը գտնալնուս պէս՝ 13 օր վրան

ներ միայն նահանջ կը սեպուին ըստ նոր տոմարի, որոնց առաջին երկու թիւերը չորսի վրայ կատարեալ կերպով կը բաժնուին. ուստի հասարակ են 1700, 1800 և 1900 տարիները և նահանջ 1600 և 2000 տարիները:

դնելով իւր լրմանը կը հասնինք, որ չորեքասասաներորդ օրը տեղի կ'ունենայ, Բայց թէ որ մարտի լուսնին լրումը նոյն ամսոյն 21էն այսինքն գարնանային գիշերահաւասարէն՝ առաջ գաւո ըլլայ, այն ժամանակը հարկ կ'ըլլայ ապրիլի լուսնոյն լրմանը դիմել. ընդ հակառակն՝ եթէ մարտի 21ին հանգիսի և կամ անկից վերջը, այն ատենը հետեւեալ կիրակի օրը Զատիկ է. Իսկ եւք մարտի լուսնին լրումը կիրակի օրուան իյնայ, այն ժամանակ Զատիկը միւս կիրակի օրուան կը ձգուի: Օրինակով մը բացատրենք մինչուկ հիմայ գրուցածնիս:

Իրցուք թէ 1880 տարւոյն Զատիկը գըտնալ կ'ուզենք. ուստի նախ պէտք է գիտնալ թէ արդեօք այն տարին նահանջ է թէ ոչ, և կիրակագիրն ի՞նչ է: Արդ

$$1880 + 9 = 1889 : 28 = 67 \frac{13}{28}$$

որ է ըսել թէ 1880 տարւան մէջ արեգակնային չըջանը 67 անգամ լրացեր է և այժմ 68երորդ չըջանին 13երորդ տարւոյն մէջն ենք. սոյն այս տարին ինչպէս Արեգականային չըջանին աղիւստիին մէջ կը տեսնանք՝ նահանջ տարի մըն է. իսկ կիրակագիրն է ԴԳ, և հետեւաբար տարեգրուիւր ըստ նոր տոմարի հինգշաբթի օրով կը սկսի: Ոսկեզիրը գտնալու համար գնենք

$$1880 + 1 = 1881 : 19 = \frac{0}{19}$$

այսինքն թէ Մետոնեան լուսնոյ 99երորդ

չըջանին 0 կամ 19երորդ տարւոյն մէջ կը
 գտնուինք. իսկ վերագիրը գտնալու համար
 հարկ է ոսկեգիրէն թիւ մը պակասցնել
 և մնացորդը յետոյ բազմապատկել. յետոյ
 հանել ամբողջէն սրջափ որ 30 իւր մէջը
 ամփոփուած կայ. այսպէս $19 - 1 = 18 \times 11$
 $= 198 - 50 = 168 - 50 = 138 - 50 = 108 - 50$
 $= 78 - 50 = 48 - 50 = 18$: ուստի սոյն տար-
 ւան վերագիրն է 18 կամ ժ. այս վերա-
 գիրը կը ցուցնէ թէ յունուարին յին դեկ-
 տեմբեր ամսոյն լուսինը 17 օրը ամբողջա-
 ցուցած և 18երորդը սկսած է. արդ այս լուս-
 նին վերջը գտնալու համար դնենք այսպէս.
 $29 - 17 = 12$ յունուար, վերջ դեկտեմբերի
 լուսնոյն. և դարձեալ՝

$12 + 50 = 42 - 31$ (յունուար ամիսը) $= 11$
 փետրուար, վերջ յունուարի լուսնին.

$11 + 29 = 40 - 29$ (նահանջ փետրուարի ա-
 միսը) $= 11$ մարտ, վերջ փետրուարի
 լուսնին.

12 մարտ՝ ճնունդ գատկական լուսնին՝
 $+ 15 = 25$ մարտ, աւագ լրումն լուսնի:

Սակայն գիտնալու է որ մարտ 25 ինչ
 օր է այն տարին, որովհետեւ սոյն թուա-
 կանին առջևի կիրակին Չատիկ պիտոր
 տօնուի. եթէ Մշանջենաւոր Տոմարը բա-
 նալու ըլլանք՝ ամենաղիւրին եղանակաւ
 կրնանք այս բանիս տեղեկանալ. բայց կըր-
 նանք նաև առանց սնոր մեր նպատակին
 հասնիլ հետեւեալ կերպով. գիտնալով որ
 տարեգլուխը հինգշաբթի օր մըն է, եօթ-

նական օր աւելցնենք յունուարի յին վրայ
 և միշտ հինգշաբթի օրուան կը հանդիպինք.
 ասանկով մարտ 25 ինչ օր ըլլալը դիւրու-
 թեամբ կը հասկնանք: Ուստի

Յունուար $1 + 7 = 8$ ԵՂ. $+ 7 = 15$ ԵՂ.
 $+ 7 = 22$ ԵՂ. $+ 7 = 29$ ԵՂ. $+ 7 = 36 - 31$
 $= 5$ ԵՂ.

Փետրուար $5 + 7 = 12$ ԵՂ. $+ 7 = 19$ ԵՂ.
 $+ 7 = 26$ ԵՂ. $+ 7 = 33 - 29 = 4$ ԵՂ.

Մարտ $4 + 7 = 11$ ԵՂ. $+ 7 = 18$ ԵՂ.
 $+ 7 = 25$ ԵՂ. որ է ըսել թէ՛

Մարտ 25 է Աւագ Հինգշաբթի. ասոր առ-
 ջևի կիրակին

Մարտ 28՝ Զատիկ է ըստ նոր տոմարին:

Մինչև ցայժմ ըսածներնէս կրնանք դիւ-
 րաւ գուշակել թէ երբ կրնայ տօնուիլ ա-
 մենէն կանուխ Զատիկը, և երբ դարձեալ
 ամենէն հեռաւորը: Յայտնի է որ ընաւ
 Զատկական տօնը չկրնար գալ գարնանա-
 յին զիշերահաւասարին օրը՝ այսինքն մար-
 տի 21ին, և ոչ առաւել ևս այս թուական-
 նէն առաջ. այս նիւթիս նկատմամբ Նիկիոյ
 ժողովոյն որոշումն ամենուն ծանօթ է.
 ուստի եթէ մարտի 21ին սոյն ամսոյն լու-
 սինը լրանալու ըլլայ և թէ միանգամայն
 չաբաթ օր մը ըլլայ այն օրը, այն ժամանակ
 հետեւեալ օրը՝ որ է մարտ 22՝ ամենէն մօ-
 տակայ Զատիկը կը տօնուի. այս երկու
 էական թէութիւնները տեղի ունեցան 1818
 տարւոյն Զատիկին համար: Իսկ ամենէն

Հեռաւոր Չատկի տօնը այս կերպով կ'որոշուի. այն մերձաւորագոյն մարտի լուսնին լրումը որուն կարելի չէ Հեռեիլ՝ մարտի 20ինն է. ուստի հարկ կ'ըլլայ նաև ապրիլի լուսնին լրմանը գիմել. ինչպէս
 $20 \text{ մարտ} + 15 = 35 - 31 \text{ (մարտ ամիսը)}$

$= 4$ ապրիլ, վերջ մարտի լուսնին.

Տ ապրիլ՝ ծնունդ զատկական լուսնի
 $+ 13 = 18$ աւագ լրումն ապրիլի լուսնոյն.

Բայց թէ որ այն 18երորդ օրը կիրակի մըն է, այն ատեն յաջորդ կիրակուան կը ձգուի տօնախմբութիւնը. որով կ'ըլլայ ապրիլ 18+7=25 և Չատկի ըստ նոր տու մարի:

Սրդ 1886ին ամենէն Հեռու եկող Չատիկը պիտոր կատարենք՝ այսինքն ապրիլ 25ին: Մէկ խօսքով՝ Չատկական տօնը 35 զանազան թուականաց ամսոյ կրնայ հանդիպիլ:

Գ Լ Ո Ւ Խ Բ

ՆՈՐՈՔՈՒՄՆ ԵՈՒԼԻՈՍԵԱՆ ՏՈՄԱՐԻՆ

Գրիգոր ծԳ. Սրբազան Քահանայապետը Յուսեան տոմարը կ'աշդիէ հրովարտակով մը յամիև 1582. ևոր տոմարին ըկերուուիլը այլ և այլ քրիստոնէայ ազգաց մէջ. իղձ հեղինակին:

Յուլիոս կեսարին տոմարը փոփոխման կամ նորոգութեան մը հարկաւորութիւն ունէր. որովհետև զարեը անցնելով քաղաքային և արեգակնային ամաց մէջ մեծ տարբերութիւն մը սպրդած մտած էր: Ինչպէս յայտնի է՝ արեուն տարեկան չըրջանը կը կատարուի 365 օրուան, 5 ժամուան, 48 վայրկեանի և 50 մանրերկրորդի մէջ որ է ըսել 6 ժամէն գրեթէ 12 վայրկեան պակաս: Սրդ Յուլիոսեան տոմարը կ'ենթադրէ որ՝ ճիշդ 365 օրուան և 6 ժամուան մէջ արեը իւր շրջանը կ'ընէ, որուն համար նաև չորս տարին մէյմը նահանջ է (ժամ 6x4 տարի = 24 ժամ կամ 1 օր):

Հետեւաբար այն 11 վայրկենին և 10 մանր-
 երկրորդին զանցառութեամբը՝ 150 տար-
 ւան մէջ զարնանային գիշերահաւասարը
 օր մը ետք կը մնար, և բնականաբար քա-
 ղաքային տարին ալ արեգակնայինէն օր մը
 առաջ գացած կ'ըլլար: Ասանկով փոքր առ
 փոքր Նիկիոյ Ա. Սիւնհոդոսէն մինչև Գրի-
 գոր թ.Վ. Քաջանայապետին օրը՝ յամին
 1572՝ զարնանային գիշերահաւասարը 10
 օր յետամնաց եղած էր, և Զատիկն ալ իւր
 առնէն զուրս կը տօնուէր:

Սոյնպիսի անպատեհութեան դարման
 տանելու համար՝ Սրբազան Պապը 'ի Հը-
 ռովմ' կանչեց իւր ժամանակուան ամենէն
 երեւելի գիտունները, յորս էին Լուդովի-
 կոս Լիլիօ բժիշկը՝ Սիրլէյ կարգինալը՝ Քրիս-
 տափոր Կլավիոս Յիսուսեան կարգին կրօ-
 նաւորը և Շաքօն Գոմինիկեան կրօնաւորը:
 Ասոնք տասը տարի ամէն բան տեղն 'ի
 տեղը քննելէն և Քաջանայապետին ալ ծա-
 նուցանելէն ետքը՝ Գրիգոր թ.Վ. առանձին
 հրովարտակ մը հանելով 'ի 24 փետրուարի
 1582 տարւոյն վճռեց որ 10 օր մէկէն պի-
 տոր ջնջուէր Յուլիոսեան տոմարէն, այս-
 ինքն 1582 տարւոյն հոկտեմբերի կին հինգ-
 շաբթի օրուան յաջորդ օրը փոխանակ 5 ը-
 սուելու՝ հոկտեմբեր 15 ուրբաթ պիտոր ը-
 սուէր: Սոյնպիսի հարկաւոր և էական նո-
 րագութեամբ մը վերջապէս բաղձալի հա-
 մաձայնութիւն մը մտաւ արեւուն և եր-
 կրիս մէջ. զարնանային գիշերահաւասարն

ալ ճիշդ մարտի 21ին դալ սկսաւ: Բայց
 այսպիսի ուղղութիւն մը տալագային մէջ
 նաև աղղու ըլլալու համար՝ հարկ էր որ
 այս սխալանքը վերստին տեղի չունենար:
 Ասոր ալ ճարը նայեցաւ Գրիգոր թ.Վ: Ինչ-
 պէս վերը բնիք՝ ըստ Յուլիոսեան տոմա-
 րին 150 տարուան մէջ օր մը, կամ 400 տար-
 ւան մէջ 3 օր՝ 2 ժամ և 30 վայրկեան քա-
 ղաքային տարին արեգակնայինէն առաջ
 կը վազէր. ուստի նոյն Քաջանայապետը
 որոշեց որ՝ ամէն դարագլուխ նահանջ
 ըլլալու տեղը՝ չորս դարագլխին մէկը
 միայն նահանջ պիտոր ըլլայ. այսպէս 1600
 տարին նահանջ եղաւ, բայց ոչ 1700, 1800
 և 1900 տարիները. նմանապէս նահանջ
 պիտոր սեպտեմբեր 2000 տարին և հասարակ
 2100, 2200 և 2500 տարիները, մինչդեռ
 ընդհակառակն Յուլիոսեան տոմարը զա-
 սոնք ամենքն ալ նահանջ կը բռնէ և ասոր
 համար է՝ որ այսօր երկու տոմարներուն
 մէջ 12 օր տարբերութիւն կայ:

Ուստի թէպէտ և տոմարէն զլսաւոր
 վրիպանքը վերացուեցաւ, սակայն փոքրիկ
 սխալ մը մնաց դարձեալ որ է 1 օրուան
 զանազանութիւն 4000 (բուն 3927) տար-
 ւան մէջ. բայց ասիկայ բանի տեղ չգրուիր:
 Գրիգոր Քաջանայապետին տոմարն նոր
 կոչուեցաւ, իսկ Յուլիոսեանը հին:

Գրիգորեան ընտիր նորոգութիւնը ընդ-
 ունուեցաւ 'ի Գաղղիա յամին 1582, և գոր-
 ծադրուեցաւ 'ի 10-20 զեկտեմբերի. ուրիշ

կաթողիկէ երկիրներուն մէջ ճանչցուեցաւ յամին 1584: Գերմանիոյ նորազանդք հաւանեցան ասոր 1700ին, անգղիացի բողոքականք 1752ին, իսկ Շուեաացիք 1755ին. և այժմ հին և նոր աշխարհ կ'ընդունի զայն: Մի միայն Ռուսք և Յոյնք չընդունեցան այս Գրիգորեան Նոր տոմարը, լաւագոյն համարելով արեւուն հետ անհամաձայն երթալ՝ քան թէ Հռովմայ Քահանայապետին հետ համամիտ երենալ:

Հայք դժբաղդարար մեծագոյն մասամբ կաթողիկէ միութենէ բաժանեալ ըլլալով՝ մինչև ցայժմ այս աստեղաբաշխական սրբալման մէջ կը զտնուին: Բայց սարտք կը սեպենք ուրախ սրախ նկատելու որ՝ Հռովմէական Հայոց հասարակութեան մէջ արդէն Գրիգորեան Տոմարը մասամբ իւր ընդունուած է Արիւիկիոյ կաթողիկոսական վիճակին մէջ, ինչպէս յՊղէքսանդրիա Եգիպտոսի՝ ՚ի Դամասկոս՝ ՚ի Վերիտոն (Պէրուս)՝ ՚ի վանս Միքանանու՝ ՚ի Հալէպ՝ ՚ի Պերէճիք՝ ՚ի Թեմին Մերտինու՝ ՚ի Տիգրանակերտ՝ յԱտանա և ՚ի Մարաշ. ուստի կը յուսանք որ որ մը առաջ բոլոր մեր կաթողիկէ Հայերը այս ուղիղ տոմարին հետեւելով՝ ցուցնեն համօրէն աշխարհի թէ ինչպէս որ ՚ի կրօնական մասին մեծին Պետրոսի Առաքելապետին Աթոռոյն հետ սերտի միացեալ են, նոյնպէս նաև ՚ի բարեկարգականին ճշմարիտ յառաջադիմութեան շարժէն չեն ուզեր շեղիլ ընաւ:

ՅԱԻԵԼՈՒԱԾ Ա

ՅՈՒՑԱԿ ԱՆՇԱՐԺ ԵՒ ՇԱՐԺԱԿԱՆ ՏՕՆԻՑ ԵԿԷԼԵՑԻՈՑ

ԸՍՏ ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ՏՈՄԱՐԱՅ՝

— 0 —

ԱՆՇԱՐԺ ՏՕՆՔ

Յունուար 1.
ՏՕՆ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՆՆ ՔՐԻԱ
տոսի.

Ի 6 նորին ամսոյ,
Յայտնութիւն և Մկրտու-
թիւն Տեառն մերոյ Յի-
սուսի Քրիստոսի:

Փետրուար 2.
Տեառնընդառաջ:

Մարտ 19 ըտ լորինայ.
ՏՕՆ ՄՐՐՈՅՆ ՅՈՎՍԵՓԱՅ Ա-
տուածաճօր:

Յունիս 24,
Ծնունդ Յովհաննու կարա-
պետին:

ՇԱՐԺԱԿԱՆ ՏՕՆՔ

Չատկէն 9 կիրակի առաջ.
Եօթնամաներորդ կիրակի
ըտ լորինայ, և Առաջա-
ւորաց Բարեկենդան ըտ
ԺԿ:

Չատկէն 6 կիրակի առաջ.
Քուն Բարեկենդան, և ա.
կիրակի պահոց քառաս-
նորոց. ասոր առջևի շո-
րեք շաբթիւն է
Օր մերոց՝ ըտ լորինայ:

Չատկէն նախընթաց կիրա-
կին է Մարգարայ, որուն
առջևի շաբթիւր կը կո-
չուի Աւագ Շաբաթ:

ՉԱՏԻԿ
որուն հետադայ կիրակին է
Նոր կիրակի:

1 Այն տօնին առջևն որ ըտ լորինայ կամ ըտ ԺԿ շնք դրած՝ ըսել կ'ուզենք որ լատին և հայ-կաթողիկէ Եկեղեցին մի և նոյն օրը կը կատարէ այն տօնախմբու-
թիւնը:

ԱՆՇԱՐԺ ՏՕՆՔ

Ի 29 նորին ամսոյ ըստ
լարինաց,
Գլխաւոր Առաքելոցն Պե-
արոսի և Պօղոսի:

Յուլիս 2 ըստ լարինաց.
Այցելութիւն Սուրբ Աս-
տուածածնի:

Օգոստոս 6 ըստ լարինաց.
Վարդապետ կամ Պայծա-
ռակերպութի Բրիտանոսի:

Ի 15 նորին ամսոյ ըստ
լարինաց,
Վերափոխումն Ս. Աստուա-
ծածնի:

Սեպտեմբեր 8.
Ծնունդ Ս. Աստուածածնի:
Ի 14 նորին ամսոյ ըստ լարին-
աց, Խաչվերաց:

Նոյեմբեր 1 ըստ լարինաց,
Տօն ամենայն սրբոց:

Ի 21 նորին ամսոյ.
Ընծայումն Ս. Աստուա-
ծածնի Ի Տաճարն:

Դեկտեմբեր 8 ըստ լարինաց
և 9 ըստ ԺԳ.
Անարատ Յղութիւն Ս. Աս-
տուածածնի:

Ի 25 նորին ամսոյ,
Ծնունդ Տեառն մերոյ Յե-
սուսի Բրիտանոսի:

ՇԱՐԺԱԿԱՆ ՏՕՆՔ

Չատկէն երկու շաբաթ ետ-
քը: Աշխարհամատարան
կամ կանաչ կիրակի:
Չատկէն 5 շաբաթ ետքը.
Կարմիր կիրակի:

Չատկէն 4 շաբաթ ետքը,
Տօն երեւման խաչին ըստ
ԺԳ:

Չատկին 40երորդ օրը.
Համբարձումն:
Չատկէն 6 շաբաթ ետքը.
Երկրորդ ծաղկազարդ ըստ
ԺԳ:

Չատկէն եօթը շաբաթ
ետքը.

Հոգեգալուստ կամ Պենտե-
կոստէ:

Հոգեգալուտեան հետագայ
կիրակին. Տօն ամենա-
սուրբ Երրորդութեան, որ
բուն առջևի հինգշաբթի
օրն է ըստ լարինաց՝ Տօն
խորհրդոյ ամենասուրբ
Հաղորդութեան:

Հոգեգալուտէն ետքը եկող
ք. կիրակին ըստ ԺԳ. Տօն
Եկեղեցւոյ կարգեալ Ի
Սրբոյ Լուսաւորչին մերձե-
տիւն Ի վերայէն:

Հոգեգալուտէն ետքը եկող
գ. կիրակին ըստ ԺԳ. Բա-
րեկենդան Լուսաւորչին,
որուն առջևի շաբաթ օրն
նաև ըստ ԺԳ. Կիւտ նըշ-
խարաց Սրբոյ Հօրն մերոյ
Գրեղորե Լուսաւորչին:

ՇԱՐԺԱԿԱՆ ՏՕՆՔ

Հոգեգալուտէն ետքը եկող
է. կիրակին ըստ ԺԳ.
Վարդապետ:

Օգոստոսի 12էն մինչև 18
ժողապետութեամբ հանդի-
պած կիրակին է ըստ ԺԳ.
Վերափոխումն Սրբոյ Աս-
տուածածնի:

Սեպտեմբերի 11էն մինչև 17
ժողապետութեամբ հանդի-
պած կիրակին է ըստ ԺԳ.
Խաչվերաց:

Խաչվերացէն երկու շաբաթ
ետքը՝ Վարսպայ Խաչ
ըստ ԺԳ:

Վարսպայ Խաչէն եօթը շա-
բաթ ետքը՝ Գիւտ Խաչ
ըստ ԺԳ:

Յետոյ նաև՝
Յիսնակաց Բարեկենդան և
Յիսնակ ըստ ԺԳ:

ՅՄՆԿ ՆԻԻԹՈՅ

Յառաջարան	5
Նախագիտելք	7
Գլ. Ա. Զատիական տօնին որոշումը	9
Յօդուած Ա. Նիկիոյ Սիւնհոգոսին որոշողութիւնը արեգականային տարւոյն վրայօք	12
Յօդուած Բ. Նիկիոյ ժողովոյն լուսնական շրջանին նկատմամբ ըրած որոշումը	14
Յօդուած Գ. Կիրակի օրերը գանալու և որոշելու կերպ	19
Յօդուած Դ. Զատիկը գանալու եղանակ	25
Գլ. Բ. Նորոգումն Յուլիոսեան տոմարին. Յաւելուած Ա. Յուլիոսեան տոմարին. Ժական տօնից Եկեղեցւոյ ըստ հին և նոր տոմարաց	31
Յաւելուած Բ. Հրէից Սրբազան տարւոյն ամիսները ըստ աստուածաշունչ գրոց	35
Յաւելուած Գ. Մշտնջենաւոր տոմար	41
Յաւելուած Դ. Նախնի Հռովմայեցւոց գործածած տոմարը զոր իրեն սեպհականած է Հռովմական Ս. Եկեղեցին	43
	57

ՅԱԻԵԼՈՒԱԾ Բ

ՀՐԷԻՅ ՍՐԲԱԶԱՆ ՏԱՐԻՈՅՆ ԱՄԻՍՆԵՐԸ

ԸՍՏ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆԶ ԳՐՈՅ

ԱՎԻՍ	1. Նիսան,	որ ունի 50 օր և կը համապատասխանէ՝ ըստ նոր տոմարի մարտ	ամացն.
»	2. Եար,	» 29 օր	» ապրիլ
»	5. Սիւն,	» 50 օր	» մայիս
»	4. Թամնուշ,	» 29 օր	» յունիս
»	5. Այ,	» 50 օր	» յուլիս
»	6. Էլոււ,	» 29 օր	» օգոստոս
»	7. Թխրի,	» 50 օր	» սեպտեմբեր
»	8. Մերիսիւն,	» 29 օր	» հոկտեմբեր
»	9. Խասլէվ,	» 50 օր	» նոյեմբեր
»	10. Թէսլէթ,	» 29 օր	» դեկտեմբեր
»	11. Սէպաթ,	» 50 օր	» յունուար
»	12. Աթար,	» 29 օր	» փետրուար

Որով տարին ընդ ամէնը 554 ունի :

Ինչպէս կ'երևնայ աղեսակէս շրէից սրբազան տարին լուսնական ամսոց վրայ չափուած ըլլալով՝ արեգակնայինէն 11 օր կարճ է. ուստի երբեմն երբեմն հարկ էր իրենց համար ՚ի վախճան ամին երեքուսաներորդ ամիս մ'ալ աւելցնել՝ որն օր 29 օր կ'ունենար. ասոր վէճաբար անունը զրաճ են երբայեցիք :

D

УД. ИНТЕРН. ФОРМУЛ
Гос. Библиотечного
2024-СОРА,
И. А. МАСНИНА
ИЗДАТЕЛЬСТВО

УДБ-СОРА,
г. А. Мясникова
УДБ-СОРА,
г. А. Мясникова

(N. 53)

Մ Շ Տ Ն Ջ Ե Ն Ի Ո Ր Տ Ո Մ Ա Ր

Հասարակ տարի, որ կը նախարարատարածուի ըստ նոր տոմարին 1800էն սկսել 1899 արեւակալային շրջանին 11 ու 22 և 28երայդ տեսց.

ըստ նոր տոմարին կիրակագիրն է Չ, և տարեգրոյն կը կարգարկի. իսկ ըստ հնոյն՝ կիրակագիրն է ա Ք, և տարեգրոյն կը կարգարկի.

Օր	Յի	Չի	Պի	Րի	Սի	Տի	Յի	Չի	Պի	Րի	Սի	Տի	Յի	Չի	Պի	Րի	Սի	Տի
1	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ
2	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ
3	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ
4	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ
5	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ
6	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ
7	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ
8	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ
9	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ
10	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ
11	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ
12	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ
13	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ
14	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ
15	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ
16	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ
17	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ
18	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ
19	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ
20	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ
21	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ
22	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ
23	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ
24	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ
25	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ
26	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ
27	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ
28	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ
29	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ
30	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ
31	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ	Յ	Չ	Պ	Ր	Ս	Տ

2001

0022513

2 013

5374

NL0022513

